אמור

א. בתחילת הסדרה, וואו דער פסוק זאגט אז כהנים טאָרן זיך ניט מטמא זיין, שטייט „אמור אל הכהנים גו' ואמרת אלי־הם". זאגט די גמרא [1], און רש"י ברענגט עס בפירושו על התורה: „אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים", אז די צוויי־טע אמירה איז אַן אזהרה אז גדולים [2] זאלן ניט מטמא זיין קיין כהנים קטנים [3].

אט דעם דין אז מען טאָר ניט בידים געבן קיין איסור צו קטנים, זאגט די תורה [4] ביי נאָך צוויי איסורים: ביי אכי־לת שרצים און ביי אכילת דם, און פון די דריי איסורים — שרצים, דם און טומאת כהנים — לערנט מען אפֿ אויף אַלע איסורים אז גדולים זיינען מוזהר על הקטנים.

פאַרוואָס דאַרף שטיין דער דין ביי די אַלע דריי זאָכן? זאגט די גמרא [5] אז פון שרצים אַליין קען מען ניט אָפּלערנען וויל „איסורן במשהו" (זייער איסור איז האַרבער פון אַנדערע איסורים דערמיט וואָס ער האָט ניט קיין שיעור און אויך אַ משהו שרץ האָט דעם פולן איסור); פון דם אַליין קען מען ניט אָפּלערנען וויל ס'איז אַן איסור כרת; און פון בייי־דע צוזאַמען — שרצים מיט דם — קען מען ניט אָפּלערנען וויל „איסורן שוה בכל" (זיי זיינען פאַרבאַטן צו אַלע אידן גלייך); פון טומאת כהנים אַליין קען מען ניט אָפּלערנען וויל כהנים „ריבה בהם מצות יתרות" (מ'האָט זיי אָנגעזאגט אויף אַ סך מער מצות ווי אַלע אידן). פון אַלע דריי זאָכן צוזאַמען אָבער — לערנט מען אפֿ, מיט אַ „צד השוה", אז ביי אַלע איסורים זיינען גדולים מוזהר על הקטנים.

דאַרף מען פאַרשטיין: צווישן די אי־סורים אויף וועלכע אַלע אידן זיינען מוז־הר („שוה בכל") זיינען דאָך אויך פאַראַן איסורים וועלכע האָבן ניט קיין ספֿעציע־לע חומרא, ווי אכילת נבילה למשל, וואָס האָט ניט קיין כרת און איר איסור איז אויך ניט במשהו (נאָר בכזית, ווי אַנדע־רע מאכלות אסורות). היינט פאַרוואָס האָט די תורה אויסגעקליבן צו אָנזאָגן גדולים על הקטנים דווקא ביי שרצים און דם וועלכע האָבן אַ חומרא מיוחדת — וואָס מאַכט נויטיק אז דער דין זאָל שטיין דריי מאָל: איין מאָל ביי כהנים און צוויי מאָל ביי איסורים וועלכע זיינען שוה בכל; ווען דער דין שטייט ביי אכילת נבילה וכדומה, וואָלט מען פון דעם אָפּלערנען אויף אַלע איסורים וועלכע זיינען שוה

---

1) יבמות קיד, סע"א. פסיקתא הובאה באוה"ח. וראה תוה"א להרמב"ן מתו"כ.

2) ראה פרמ"ג (ר"ס שמג) השיטות אם גם ישראלים (אף שכ' ואמרת אליהם — ראה אוה"ח ועוד).

3) כראי' ביבמות שם „דלא ליטמו להו כיתים". וכ"ה בשו"ע אדמוה"ז או"ח (ססמ"ג סוס"ג), שגם בני טומאה „אי"צ להוציאו מהבית שהטומאה בתוכו". (בב"י באו"ח שם שבג' הדברים (שרצים דם טומאה) צריך להפריש, ובב"ח שם שבטומאה עכ"פ צריך להפריש, אבל ראה מג"א ר"ס שמ"ג שלא כן דעת הרמ"א ורוב הפוסקים. וראה רמב"ן כאן).

4) שמיני יא, מב. אחרי יז, יב.

5) יבמות שם ואילך.

בכל [6], און דאַן וואָלט געווען גענוג אַז דער דין זאָל שטיין בלויז צוויי מאָל [7] ?

מוז מען זאָגן *[7], אַז די תורה האָט געשריבן דעם דין ביי אָט די דריי איסו־סורים ווייל די חומרות וועלכע זיי פאַר־מאָגן — משהו, כרת, שוה בכל און ריבה בהם מצות יתירות — זיי זיינען דער עיקר טעם פון דעם דין „להזהיר גדולים על קטנים" [8].

ב. דער טעם פון דעם וואָס די תורה איז מזהיר גדולים על הקטנים, איז עס מצד דעם וואָס די גדולים האָבן אַ שיי־כות צו די קטנים. וואָרום אויב זיי וואָלטן צווישן זיך ניט געהאַט קיין שום שייכות, וואָלט די תורה ניט אָנגעזאָגט די גדולים וועגן אַזעלכע וואָס האָבן ניט קיין שייכות צו זיי.

שטעלט זיך דאָ די שאלה: די „קטנים" אויף וועלכע די גדולים זיינען מוזהר זיי־נען דאָך אַפילו אַזעלכע קטנים וואָס זיי־נען ניט בני הבנה כלל [9]. טאָ וואָס פאַר אַ שייכות האָבן זיי צו די „גדולים" וואָס צוליב איר זיינען עס די גדולים מוזהר אויף די קטנים?

איז די שייכות וואָס מען געפינט צווישן זיי און דווקא אַ שייכות עיקרית — די נקודת היהדות [10], וואָס אין דעם זיינען אַלע אידן גלייך.

ג. אויף כו"כ ענינים פון קדושה איז דאָך פאַראַן אַ משל פון עניני העולם — געפינט מען טאַקע עד"ז אויך בנוגע צום חיות פון נפש החיונית, אַז אין דער נקודת החיות איז ניטאָ קיין חילוק צווישן אַ גדול און אַ קטן.

דער חילוק וואָס איז יאָ דאָ צווישן אַ גדול און אַ קטן איז אין דעם התפשטות החיות, אין זיין גילוי [11], אין דעם חיות

---

6) במהרש"א שם, שא"א ללמוד דם משרצים, כי עיקר אכילת שרצים הוא בכזית והשיעור דדם הוא ברביעית. ולפי דבריו, א"א גם ללמוד דם מנבילה. אבל מפשטות לשון הגמרא „משום דאיסורן במ־שהו אבל דם דעד דאיכא רביעית" משמע שמה שא"א ללמוד דם משרצים הוא דוקא לפי שאיסורן במשהו. אבל מה ששרצים הוא בכזית ודם ברביעית אין זה פירכא. וי"ל הטעם כי השיעור דכזית ורביעית אי"ז גדר בשרצים ובדם כ"א באכילה ובשתי', ששיעור אכילה הוא בכזית ושיעור שתי' ברביעית. וגם בדם כשאוכלו שיעורו הוא בכזית (ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות רפ"ו. הל' נזירות פ"ה ה"ב. שו"ת שארית יודא או"ח סט"ו בשם רבנו הזקן. גולות עליות למס' מקואות פ"י מ"ז. צפע"נ להל' מאכא"ס שם).

7) וכמו שהקשה הב"י שם.

בט"ז שם: „דאי"ז קושיא כלל דלכתוב חד משאר איסורים דלא הוזכרו לענין זה". אבל מ"מ יומתק ע"י ביאור, מדוע לא נכתב הדין באיסור אחר.

*7) בלקו"ש (כרך ב') ע' 679־80 מבואר, שהטעם שהדין דלהזהיר כו' נאמר בג' מקומות אלו הוא בכדי להורות שההשתדלות בחינוך (ראה להלן הערה 24) צריכה להיות גם בג' איסורים אלו (ובכיו"ב), עיי"ש.

— שזהו אחד הביאורים למה ל"נ בתורה הציווי דלהזהיר כו' מבלי להזכיר איסור מסוים וע"ד הציווי לפני עור וכו' —

אבל מכיון שהדין דלהזהיר כו' בכל האיסורים שבתורה נלמד מג' מקומות אלו — היינו שהדין דלהזהיר בג' אלו הוא המקור לדין זה בשאר האיסורים — צריך לומר ש(החומרות שב)ג' איסורים אלו, הם עיקר הטעם של דין זה, כבפנים.

8) וראה להלן הערה 22 — תוספת ביאור בדין זה בכל האיסורים.

9) שו"ע אדמוה"ז שם סעיף ה'.

10) להעיר מדיני פקו"נ (שו"ע הל' שבת סש"ל ועוד). ויתרה מזו מתניא פל"ב ד„הנפש כו' כולן מתאימות ואב א' לכולנה".

11) להעיר (בנוגע לנפש הקדושה) משו"ע אדה"ז מהד"ת סוס"ד.

פרטי, וואָס איז אויסגעמאַסטן און מצוייר לויט דעם גוף וועלכן ער באַלעבט א.ז.וו. אין זיי איז שייך צו מאַכן אַן אונטערשייד צווישן איין גוף מיט אַ צווייטן, און אַזוי אויך אין איין און דעם זעלבן גוף, צווישן איין אבר מיט אַ צווייטן, און אין דעם — גלייך ביים געבורט און אין די תקופות נאָכדעם.

אין נקודת החיות אַבער, וועלכע איז ניט מצוייר לויטן גוף — איז כשם זוי ס'איז ניט שייך צו זאָגן אַז אין איין אבר געפינט זיך די נקודה מער ווי אין אַ צווייטן, אַפילו אין עקביים (וואָס האָבן ניט אין זיך דעם גילוי החיות[12]) געפינט זיך די נקודת החיות[13] בכל תקפה פונקט ווי אין מוח ולב — אַזוי איז אויך ניט שייך צו זאָגן אַז אין איין גוף זאָל זי זיך געפינען מער ווי אין אַ צווייטן. וכידוע[14] אַז די זעלבע נפש וואָס באַלעבט דעם גוף פון אַ תינוק בן יומו קען באַלעבן דעם גוף פון עוג מלך הבשן.

און אַזוי ווי דאָס איז אין נפש החיונית, אַזוי איז עס אויך אין נפש האלקית: דער חילוק צווישן איין איד מיט אַ צווייטן איז בלויז אין די כחות הגלויים, אָבער אין נקודת היהדות זיינען אַלע גלייך[15].

ד. עפ"י הנ"ל וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון די אויבנדערמאָנטע פיר חומרות — משהו, כרת, שוה בכל אופן ריבה בהם מצות יתירות — צו דעם דין „להזהיר גדולים על הקטנים":

אין מצות (און אַזוי אויך אין איסורים) זיינען דאָ דריי ענינים: די מצוה, דער מענטש וואָס איז מקיים די מצוה, און דער פאַרבונד פון דעם מענטשן מיט דער מצוה. און אין דעם קישור גופא זיינען דאָ צוויי ענינים: (א) וואָס דער מענטש איז נצטווה געווארן אויף דער מצוה, (ב) די פעולה וואָס עס שאַפט זיך אין דעם מענטשן דורך מקיים זיין די מצוה, אַדער דורך ח"ו עובר זיין אויף דעם איסור.

און די פיר חומרות הנ"ל דריקן אויס די חומרות פון יעדערן פון די פיר ענינים:

„איסורן במשהו" — די חומרא אין דעם איסור. אַז דער איסור — די קלי־פה[16] — וואָס געפינט זיך אין די זאַכן וועלכע זיינען אָסור במשהו איז די נקודה עצמית פון דער קליפה[17], וואָס דעריבער דאַרף זי ניט האָבן קיין שיעור פון אַ געוויסער כמות און זי געפינט זיך בכל תקפה אויך אין אַ משהו (בדוגמת נקודת החיות וואָס געפינט זיך בכל תקפה אויך אין אַ משהו פון דעם גוף פון אַ תינוק בן יומו).

„ריבה בהן מצות יתירות" — די חומרא אין דעם מענטשן. אַז די נקודת היהדות שבו איז אין אים מאיר בגילוי, וואָס דערפאַר איז ריבה ביי אים מצות יתירות.

ויתירה מזו: אמיתית תואר ריבוי — ווייזט אויף בלי גבול. וואָרום אַ מספר מוגבל קען הייסן ריבוי נאָר לגבי אַ מספר וואָס איז קלענער פון אים; לגבי אַ מספר

12) שלכן נקראים (אדר"נ ספל"א) „מלאך המות שבאדם". וראה תוספות ד"ה רקב (נזיר נא, א).

13) ראה נזיר שם.

14) ד"ה כי עמך ש"ת סעיף ו'. חייב אינש תש"ת סעיף ג'. ובכ"מ. וראה יומא פ, ב.

15) כנ"ל מתניא פל"ב שכולן מתאימות.

16) ראה תניא ספ"ו ובכ"מ, שהחיות של דברים האסורים הוא מגקה"ט.

17) שלכן ע"ז — להיותה ה„נקודה" של כל האיסורים (ראה תניא רפ"כ ופכ"ד) — היא בכל שהוא (ראה ע"ז עג, סע"ב: משום חומרא דע"ז).

גרעסער פון אים איז ער גאָר אַ מיעוט. און וויבאַלד אַז תורה, וואָס זי איז דאָ אין אַלע דרגות, זאָגט „ריבה בהם מצות יתרות", איז דאָך מובן אַז אין וועלכע דרגא מען זאָל נאָר ניט ריידן, איז עס אַ ריבוי [18] פון מצות יתרות, ווייל קדו־שת כהן פון ישראל (וואָס די מצות דריקן דאָס אויס) איז באופן פון ויבדל להק־דישו [19] — ניט אַן ענין פון ערך ריבוי ומיעוט.

ווייל די נקודת היהדות האָט ניט קיין מדידה.

„שוה בכל" — די נקודה פון דעם ציווי, אַז אין דעם ציווי איז מאיר די נקודה עצמית פון דעם אויבערשטנ׳ס צי־ווים, וואָס דערפאַר קומט דער ציווי שוה צו אַלע אידן, ווייל עס פאָדערן זיך ניט צו אים קיין כלים מיוחדים (בדוגמת נקו־דת החיות וואָס געפינט זיך אויך אין עקב).

כרת — די נקודה פון פעולת האיסור, אַז ער שנידט אָפּ, ר״ל, דעם גאַנצן חיות, כללות הנפש פון זיין שרש, ניט ווי אַנ־דערע איסורים וואָס זיינען פּוגם און רייסן איבער בלויז חבלים פרטים [20].

ה. אעפ״י אַז דער דין „להזהיר גדו־לים על הקטנים" איז מצד דער נקודה פון דעם מענטשן (אין וועלכן עס גלייכן זיך אויס גדולים און קטנים), און די נקודה פון דעם מענטשן דריקט זיך אויס אין דער חומרא „ריבה בהן מצות יתרות", איז אָבער מובן אַז אויך די חומרות „שוה בכל" און „כרת" וועלכע דריקן אויס די נקודה פון דעם קישור צווישן דעם מענטשן מיט דער מצוה אָדער איסור, און אַפילו די חומרא פון „משהו" וועלכע דריקט אויס די נקודה פון דעם איסור גופא, זיינען פאַרבונדן אויך מיט דער נקודה פון דעם מענטשן:

אַן איסור וואָס דאַרף האָבן אַ שיעור מסויים, מצד דעם וואָס אין אים איז דאָ נאָר די התפשטות הקליפה, רירט אַן (בג־לוי) בלויז אין התפשטות הנפש. אַן איסור וואָס איז אָבער במשהו, מצד דעם וואָס אין אים געפינט זיך די נקודה פון קליפה, רירט ער אַן אין נקודת הנפש [21].

און וויבאַלד אַז יעדער איינע פון די פיר חומרות דריקט אויס די נקודת הנפש, שטעלט אַוועק תורה דעם דין „להזהיר גדולים על הקטנים" דוקא ביי אַזוינע איסורים וועלכע האָבן אין זיך איינע פון די פיר חומרות, בכדי צו מסביר זיין דערמיט דעם טעם פון דעם דאָזיקן דין, אַז דאָס וואָס גדולים זיינען מוזהר על הקט־נים איז עס מצד דער נקודת הנפש וועל־כע איז גלייך בגדולים ובקטנים [22].

---

18) להעיר שאפילו על מצוה א׳ מצינו כי״ב: רחבה מצותך מאד (על מצות הצדקה „לשון מאד שהוא בלי גבול ותכלית" — אגה״ק סו״ס יז), מצוה רבה (פדיון שבוים — ב״ב ח, סע״א), מצוה רמה * ונשאה (ויקרא היום גו׳ — קו״א קנו, ב) ועוד.

19) דה״א כג, יג.

20) אגה״ת פ״ה. ובכ״מ.

---

*) כצ״ל. וכן הוא באתהלך לאזניא ע׳ קסה.

21) כי זה לעומת זה עשה האלקים. וראה ע״ז שם: כהתירו כך איסורו. ולכן מזה עצמו שאיסורו במשהו, נקודת קליפה, מוכח שזה נוגע בנקודת הנשמה.

22) ומ״מ למדין הדין ד„להזהיר כו׳״ מג״ד אלו על כל המצות, כי כל המצות, יסודם הוא הקבלת עול מלכות שמים שבהם — בחי׳ הנקודה (וראה לעיל הערה 17, שכל האיסורים יסודם הענין דע״ז), ורק שבכל המצות, הנקודה שבהם אינה בגילוי כבג׳ דברים אלו. (וכמובן מענין „ריבה כו׳ מצות יתרות" — החומרא שבנפש האדם — הרי בפנימיות, ישנו ענין זה בכל ישראל, כמרז״ל (מכות ספ״ג) „הרבה להם תורה ומצות", אלא שבכהנים הוא בגילוי).

ואף שבכל ג״ד אלו ישנו צד השוה, שה־

ו. עפ"י הנ"ל וועט מען אויך פאַר־שטיין דעם לשון „להזהיר גדולים על הקטנים" [23]:

דורך דעם וואָס די „גדולים" זיינען ניט אָפּגעוונדערט פאַר זיך נאָר זיי פאַר־נעמען זיך מיט די „קטנים" [24], קומט צו

נקודה שבהם באה לידי גילוי — בכ"ז גל־מדים מהם כל המצות, כי בעצין הנקודה אין סברא לחלק בין העלם לגילוי, כי מעלתה היא נקודה ולא גילוי. (ומ"מ באם הי' נאמר דין זה רק באחד או בב' מג"ד אלו, לא היו לומדים ממנו (לא מצד גילוי הנקודה שבו, כי אם) מצד חומרא הפרטית שבו).

23) ולכאורה, הי' יכול לכתוב דין זה גם בלשון אחר. ובפרט לפי מ"ש הרא"ם ר"פ אמור והב"י באו"ח שם (מהטור יו"ד ר"ס שעג) שמלשון זה משמע שצריך להזהיר את הקטנים לאפרושי מאיסורא — שזהו לא כהלכתא לכהנ"ל. (וגם לפי מ"ש בשוה"ב להערה שלאח"ז שעל הגדול מוטל להתעניין בהקטן — הרי גם תובת ההת־עניינות הי' יכול לכתוב בלשון אחר).

24) ואף שהדין ד„להזהיר כו'" הוא רק דלא ליספו להו בידים — וקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו — הרי עניגו הוא „פאַרנעמען זיך" * מיט די קטנים

*) שלכן אמרו „להזהיר גדולים על הקט־נים" — ולא בל' איסור (או כיו"ב) — כי אי"ז רק איסור

[ע"ד „לפני עור לא תתן מכשול" — שאין מזה הוכחה כלל דהתעניינות בהעור או שייכות עמו, כ"א שהאיסור גדול כ"כ עד שאפילו להכשיל בו אסור (והעור — ענין צדדי בזה)]

כי אם, שהגדול מוטל עליו מדאורייתא להתעניין בקטן ואפילו בתינוק בן יומו, ושיש לו אב (והאיסור — ענין צדדי בזה).

ומה שהחיוב הוא רק „דלא ליספו כו'" אבל א"צ להפרישו — הוא תנאי ופרט בהנ"ל, ובכמה אופנים יש להסביר.

ודוגמא אחת מכו"כ: מ"ע ואהבת לרעך כמוך — עיין בחדא"ג (שבת לא, א) דרק בדעלך סני לחברך לא תעביד — יש לחייבו מצד ואהבת — ממש כבנדו"ד.

אַן עילוי אין די גדולים: כל זמן זיי פאַרבלייבן אין זייער ציור, איז ניט קוקנ־דיק וואָס תורה רופט זיי אַן מיטן תואר „גדולים", איז זייער גדלות אַן אויסגע־מאַסטענע, אַ גדלות פון כחות הגלויים, בעת אַבער זיי גייען אַרויס פון זייער ציור און זיי פאַרנעמען זיך מיט די קטנים, איז אין זיי מאיר די נקודה עצמית וואָס איז העכער פון כחות הגלויים, און דאַן באַקומען זיי אַן אמת'ע גד־לות *[24], אַ גדלות בלתי מוגבלת.

און דעריבער שטייט דער לשון „להז־היר גדולים על הקטנים", ווייל „להזהיר" איז אויך פון לשון זוהר [25] ואור. דורך

— השתדלות בחינוך במובנו הרחב; ביתר ביאור — הספקת כל צרכיו, לא רק צרכיו הרוחניים, מצות החינוך כפשוטה — במובנו המצומצם. והיא אינה אלא פרט אחד מענין הכללי דחינוך, וגם מוגבלת בזמן [כי מה תועלת (ושייכות) דחינוך כפשוטו — כשעדיין לא הגיע לחינוך (וגם בזה — ב„הגיע" — כמה דרגות — עיין שו"ע אדה"ז סשמ"ג ס"ג)], משא"כ ענין החינוך במובנו הרחב, שייך ועד לאופן ד„בכל עת" — „תמיד יומם ולילה" — כמשנ"ת בזוי** בניו ובנותיו כשהן קטנים (כתובות נ, א). ועיין במפרשי טעמי מצות כיבוד או"א.

*24) ועד"ז הוא גם ב„גדול" (כח השכל) ו„קטן" (כח המעשה) שבאדם, אשר עיקר הגדלות שבלימוד (שכל) הוא מה שמביא לידי מעשה, כמבואר בהמכתב שנדפס לקמן ע' 327.

25) ד"ה זה היום עשה ה' תש"ח ספ"ב. וראה גם אגה"ק סוף סי' ז'. וראה לקו"ש (כרך ד') ע' 1193 בפירוש מארז"ל (אבות רפ"ב) „והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", שההתחלקות דקלות וחמורות הוא רק מצד ענין הפרטי (בחי' כלים) שבמצות, אבל

**) ומה ששם חייבוהו אפילו בטרחא דגופא ודממונא — ה"ז רק מתקנת אושא. והא דקטני קטנים מחוייב לכו"ע — ה"ז דוקא האב (כתובות מט, ב. סה, ב).

זייער שייכות מיט די קטנים וועלט אין זיי נמשך אַ תוספות אור [26].

ז. עפי"ז וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס דעם דין „להזהיר גדולים על הקטנים" דייט אַן דער פסוק דורך זאָגן אַ לשון כפול „אמור ואמרת" [27]:

כפל איז — בכו"כ מקומות — פי' רושו [28] ניט צוויי מאָל אַזויפיל — נאָר שלא בערך, ע"ד כפלים לתושי' [29]. עס וווייזט אויף אַן אור וואָס איז העכער פון מדידה והגבלה (וואָס דערפאַר גע־פינט מען ביי תשובה, אַז זי באַדאַרף זיין כפול [30], ווייל ענין התשובה איז למע־לה מהגבלה). און דעריבער דייט אַן דער פסוק דעם דין „להזהיר גדולים על הקטנים" דורך כפל הלשון, ווייל דורכן אָפּ־געבן זיך פון די גדולים מיט די קטנים, וועלט נתגלה די נקודת הנפש וואָס איז העכער פון מדידה והגבלה.

נאָך אַן ענין אין דעם: עס שטייט אין תניא [31] אַז די גאולה (הפרטית פון יע־דער אידן, וועלכע ברענגט צו די גאולה הכללית) איז גילוי נקודת פנימיות הלב, און וויבאַלד אַז דער אָפּגעבן זיך פון די גדולים מיט די קטנים ברענגט צו גילוי הנקודה כנ"ל, איז דאָך מובן אַז עס ברענגט אויך צו דער גאולה.

און אויך מצד דעם איז שייך דער ענין פון „להזהיר גדולים על הקטנים" צו כפל, ווי עס שטייט אין מדרש [32] אַז אותיות כפולות זיינען שייך און רומז אַף דער גאולה.

(משיחת ש"פ אמור תשכ"ד)

מצד ענין הזוהר והאור שבהם [שזה שייך לבחי' נקודת הנפש שלמעלה מידיעה — ראה לקו"ש שם בפירוש „שאין אתה יודע כו'"], כולן שוין.

26) להעיר מדרז"ל עה"פ מאיר עיני שניהם ה' (תמורה טז, א) הובא בהקדמת התניא (עיי"ש משמעותו — דאיש תככים — בינוני — לאו דוקא).

27) וגם הדין ד„להזהיר גדולים כו'" שבשרצים ודם נלמד מקראי יתירא (פירש"י ליבמות שם), שהוא כענין ההכפלה.

28) שמזה מובן שגם במקום שפירושו כפל כפשוטו — אפשר שירמז ע"ז שהענין הוא שלא בערך. וק"ל.

29) ראה שמו"ר רפמ"ו.

30) ראה אגה"ת ספ"ט.

31) אגה"ק סי' ד'.

32) פרדר"א פמ"ח. ילקוט לך רמז סד. וראה ד"ה לך לך תרכ"ו, שהשייכות דאותיות כפולות לגאולה הוא לפי שאותיות כפולות הם מבחי' הסובב, שלמעלה מהגבלה.